

A földügy Hajdú-Bihar megyében

Dr. Földváry László, hivatalvezető-helyettes

Az előadás címével kapcsolatban felmerülhet a kérdés, hogy a horizontálisan szervezett megyei földügyi igazgatási szervezeteken belül melyek azok a specifikus jegyek, amelyek egyedi tónust adnak a megyének, hiszen tudjuk, hogy a feladatok többé-kevésbé azonosak. Miben keresendő mégis az esetleges eltérés, a megyei sajátosság?

A történelmi háttér egyes elemeiből, valamint a természeti és környezeti adottságokból kiindulva kereshetők olyan összefüggések, amelyek egyedi vonásokat kölcsönözhetnek megyénknek. Engedtesék meg ezért egy rövid történelmi visszatekintés.

Mindenek előtt hangsúlyozni szükséges, hogy Hajdú vármegye történelmi léptékkal mérve nem túl régi közigazgatási alakulat. Csak az 1876. évi XXXIII. tv. alapján hozták létre.

A történelmi múltú Szabolcs és Bihar vármegye lecsatolt területeiből, a hajdú településeket összefogó Hajdú kerületből és Debrecen szabad királyi város közel 100 000 hektáros területéből szerveződött Hajdú vármegye.

A jelenlegi Hajdú-Bihar megye 621 000 hektáros területe 1950-ben alakult ki. Mikor is Hajdú és Bihar megye egyesítése folytán Csonka Bihar területe és közigazgatása beolvadt a Hajdú-Bihar megyei szervezetekbe. A megye létrehozásának folyamatában a kezdetektől látható Debrecen és a hajdú városok domináns szerepe. A megyei székhelytelepülés rangjának elnyerésével Debrecen primátusa a térségben tovább erősödött. E pozíció elérésében óriási szerepe volt a város földrajzi fekvésének. A tájhatár, azaz a Nyírség és Hajdúhát érintkezési vonala olyan természetföldrajzi erőforrást jelentett, ami a település fejlődését meggyorsította. A városon áthaladó észak-déli kereskedelmi utak külföldi országok kereskedelmét és kultúráját közvetítették.

A természeti adottságokat ügyes politizálással a város vezetői jól kihasználták. Így elérték, hogy míg a kőfalakkal, bástyákkal védett magyar városok sorra áldozatul estek, a sárból, tüskés bozót-

ból, palánkból épített „városfalaknál” megtorpanak a hódítók. Az okos „magaalkalmazás”, a jó időben és helyen felajánlott „mindenféle adom” – ahogy a krónikás főbíró, *Bartha Boldizsár* írja – megtette hatását. A több felől sarcolt város évről-évre vagyont érő váltságdíjat fizetett függetlensége megőrzéséért.

Mindezt miből tudta megtenni Debrecen?

A szorgalmas kereskedésből, kézművességből és a messzi földön híres állattartás jövedelméből. (Feljegyzés van arról, hogy egyszerre 6000 db csődört adnak el az orosz kalmárnak, vagy *Bíró Gáspár* debreceni polgárnak 10 000 marhája legett a város határában.)

Mit mondhatunk a város határáról?

Hajdú-Bihar megye jellegzetes vonása, hogy nem örökölt hatalmas feudális eredetű nagybirtokokat. A volt földesúri birtokok ugyanis a török hódoltság idején elnéptelenedtek. A lakosok zöme Debrecenbe menekült, hiszen a szabad város kapui nyitva álltak mindenki előtt. Az elnéptelenedő falvak földjét megveszi a mohó étvágyú kereskedőváros; szöszön-boron vásárolják a megszorult nemesektől a birtokokat. Így jött létre a nyírségi területektől a Tiszáig terjedő 100 000 hektáros debreceni városhatár. A megye létrejöttének másik komponense a Hajdú Kerület. Az 1600-as évek elején letelepített hajdúk homogén településeket hoztak létre, nyilván nagybirtokok helyébe léptek a kiváltságos hajdúk, mint földtulajdonosok. Nagybirtok hiányában ezért megyénkben nem fordult elő az a kettősség, hogy a gróf nagybirtokos és cselédje ugyanazon földterületért kapjon kárpótást.

Nagybirtokrendszer hiányában sajátos volt az éppen Debrecenben megfogant földreform végrehajtása, a TSZCS szervezés. A természeti adottságok függvényében polarizálódtak a mezőgazdasági nagyüzemek a nádudvari, földesi jó hírű szövetkezetektől a nyírségi homoki és bihari támogatott szövetkezetekig. Viszonylag sok volt az állami tulajdonú termőföld terület, ezeken szerveződtek a térség nagy állami gazdaságai (Hortobágy, Hajdúszoboszló, Hajdúnánás, Tiszalök stb.). Ez a jelleg-

* Az MFTTT Vándorgyűlés megnyitóján elhangzott előadás szerkesztett változata (Debrecen, 2003. július 10.)

zetes tulajdonosi struktúra meghatározó volt a kárpótlási- és részaránytulajdon kiadásával kapcsolatos feladatok végrehajtására.

Történelmi gyökerű a zártkertek (kertek) elterjedtsége Hajdú-Biharban.

Debrecen város földrajzi névszótára mellett a lakosság nyelvén is élnek a debreceni kertség nevek (Csapókert, Széchenyi kert, Csígekert stb.). Debrecen ősi városmagját ugyanis a polgárok kertségei vették körül, amely kertségek lassan beépültek ugyan, de egy-egy városrészt jelölve, utalnak az egykori rendeltetésükre. Később kiszorultak a kertségek a város belterületéből, funkciójukat átvették a külterületi, gerádjával körülvett – azaz gleditsia (krisztustövis) sövénnel védett – kertségek szerte a megyében.

Az 1970-es években reneszánszát élte főleg Debrecenben a zártkertek létrehozása, ugyanakkor a megye kisebb településein egyre másra szűntek meg a zártkertek, mivel tulajdonosaik felhagytak művelésükkel.

Me gyénk tipikus zártkertes megyének tekinthető, kb. 10 000 ha a meglévő zártkertek területe. A tulajdonosok száma 60–80 000 főre tehető. Sajátos gondot okoznak főként Debrecenben ezen területek, mivel megindult a városlakók kiáramlása a lakáshelyzet megoldásának reményében. Minde z infrastrukturális beruházások igényével jár.

Legelőgazdálkodás

A legelőgazdálkodással összefüggő állattartás szintén történelmi gyökerű, és a térség gazdasági életében meghatározó szerepű. Debrecen történelmi múltjával kapcsolatban már említésre került, hogy a város „száz kövér gulyája” legelt a hortobágyi pusztán. Az állattartás a gazdasági funkció mellett nyomot hagyott a városok település földrajzában is. A tölcésesen kiszélesedő városi utak az egykori állattartás emlékeit őrzik Debrecenben és a hajdú városokban. A hajdúk letelepítése is összefüggött egykori foglalkozásukkal és *Bocskai* melletti helytállásukkal. A térség művelési ág szerkezete ma is megjeleníti az egykori állattartás természeti környezeti hátterét. A megye termőterületének jelenleg is 20 %-a rét, legelő. A legelőgazdálkodási feladatok gyökerükben kötődtek a községekhez és városokhoz. Sokáig élt a helyi önkormányzati testületek igénye a település legelő területeinek visszaszerzésére.

A természetvédelemmel kapcsolatos történelmi gyökerek

Történelmi gyökerei vannak a természetvédelemmel kapcsolatos helyzetünknek. Korábban utalás történt arra, hogy Debrecen város határához

tartozott a Hortobágy puszta. Az elnéptelenedett 52 hortobágyi falu területét megvásárolta a város. Történelmi távlatban a térség jellege nagyot változott. Eredetileg a Tisza árterülete volt, legelők, mocsarak és erdőfoltok tarkították. Asztallap simaságura a Tisza áradásai töltötték fel. Kiváló legelőterület volt a Tisza szabályozásáig, azt követően a terület elszikenedett. A legelő leromlott, a nyári aszály beálltával tarra sült.

A nagy természetátalakító terveknek a Hortobágy ellent mondott. A Keleti-főcsatornához kapcsolt öntözési tervet a legelő jószágok minősítették. Mindennek következtében a természet visszakövetelte ősi jussát, a 100 000 ha-os Hortobágy pusztából 52 000 ha terület védetség alá került, és 1973. január 1-től Nemzeti Parkká nyilvánították. Hazánk első védett területe szintén megyénkhez kötődik, ugyanis 1939-ben nyilvánították védetté a Debreceni Nagyerdő gyöngyvirágos tölgyesét. A Hortobágyi Nemzeti Park területén gazdálkodik a Hortobágyi Génmegőrző Kht. Elsődleges feladatát képezi a magyar tájakon őshonos állatfajták /szürke marha, racka juh, mangalica sertés, valamint nóniusz loállomány/ genetikai fenntartása. Tenyésztési eredményeik most már túlmutatnak a szoros génmegőrzésen, így lehetőség nyílt számos bio-hústermék előállítására.

A védetté nyilvánítás folyamata Hortobágy mellett megyénk egyéb térségeit is érintette, így jelenleg a megye 544 000 ha termőterületéből 84 249 ha áll védelem alatt. Ez a megyei adottság sodorta a földügyi igazgatásunkat az ún. „évszázad bűnyüegébe” (1998–99 – *Szerk.*). A politikai töltetű igaztalan vádaknak szakmai tisztességgel dolgozó munkatársunk is áldozatul vált. Az emberi tisztességen esett sérelem és anyagi veszteség még ma is elvarratlan sebként durva hegével figyelmeztet arra, hogy a közigazgatás csak tiszta és egyértelmű jogszabályoknak lehet a végrehajtója.

A bemutatott történelmi szálak közelebb hozzák az uniós csatlakozással kapcsolatos régió központok kialakítása körüli polémiát. Debrecen város történelmi múltja, szelle mi öröksége révén joggal táplál igényt e szerepkör elnyerésére, ugyanakkor a Szabolcsból kiszakadt Hajdú megyével szemben Szabolcs fővárosának, Nyíregyházának az ambíciói is megalapozottak történelmileg. A sürgető idő vélhetően hamarosan meghozza a kompromisszumos döntést. Amint a sok vitával járó 3-as autópálya nyomvonalának kijelölése is ésszerű döntés eredményeként mindkét térségközpont számára kedvezően alakult.

Az európai integrációs folyamatban nemzetünk nagy mérföldkőhöz érkezett. A csatlakozás folyamata a beteljesedés előtt áll, és máris adódnak olyan feladatok, amelyek napi munkánkat meghatározzák.

Fel van-e készülve szervezetünk e napi és jövőbeni feladatok ellátására?

Amint már korábban hivatkozás történt rá, megyénk területe 621 000 ha.

Ebből szántó	333 524 ha
rét, legelő	127 636 ha
erdő	62 839 ha
szőlő, kert,	
gyümölcsös	9 623 ha

Az összes 544 430 ha termőterület a mezőgazdasági termelés szempontjából döntő jelentőségű. Ezen belül arányeltolódások ugyan várhatók, de a térség karaktere vélelmezhetően nem fog változni.

Településeink száma: 82, ebből 20 város, 62 község.

Lakosság száma:	550 000 fő
Vállalkozások száma:	2 546 db
Földrészetek száma:	443 269 db
Egyéb önálló ingatlan:	72 808 db

A földrészetek nagy száma egészségtelen, elaprózott birtokszerkezetet mutat. Egyben indokolja a jogváltások következtében jelentkező nagy ügyiratmennyiséget. Az ésszerű birtokösszevonások, az NFA földvásárlása kedvezően befolyásolná a birtokszerkezetet.

A földügyi igazgatással kapcsolatos feladatokat öt körzeti és a megyei földhivatal látja el.

A debreceni Körzeti Földhivatal a székhely település mellett ellátja az egykori szabad királyi város területén kialakult közigazgatási egységek feladatait; Hajdúböszörmény és Hajdúszoboszló földhivatalai a valamikori hajdúkerület földügeinek ellátására szerveződtek; a berettyóújfalui Körzeti Földhivatal a Csonka Bihar községeit hivatott kiszolgálni. A püspökladányi Körzeti Földhivatal közvetlen nem köthető a történelmileg kialakult területi egységekhez, részben a bihari és részben a Szabolcsból átszatolt települések tartoznak körzetéhez.

Hivatalaink műszaki állaga következetes szervezőmunka eredményeként jónak mondható. Külön is büszkék vagyunk a debreceni földügyi székházunkra, valamint a Hajdúszoboszlón kialakított új épületünkre.

Technikai eszközállományunk az országos szintet közelítheti, számítógépeink száma növeledő, és folyamatos korszerűsítést igényel.

Személyi állományunk 250 fő. Sajnos még mindig dominál a középfokú végzettséggel ren-

delkezők száma. Bár azt is meg kell jegyezni, hogy pályánk presztízse a köztisztviselői törvény hatására növekedett. Előjegyzésünkben 80–100 fő (gazdász, jogász, közigazgatási szervező szakon végzett diplomás) vár a létszámkeretünk esetleges bővülésére, illetve a megüresedő álláshelyek betöltésére. Állományunkon belül is megnőtt a továbbtanulási kedv. Ellentmondásos helyzet alakult ki, mivel továbbtanuló dolgozóink tanulmányi kedvezményei időszakonként fékezik az ütemes munkát, ugyanakkor a diplomás pályakezdők az állásra várnak.

A feladatok ellátását szakosztályaink ütemesen végzik. Az évről évre növekvő ügyiratforgalom következtében a 30 napon belüli ügyintézés viszont visszatérően gondot okoz, főként a megyei székhelytelepülés körzeti földhivatalánál. A körzeti földhivatalok egymás segítségét szívesen felvállalják, de a távmunka egyelőre nem elég hatékony.

Szervezetünkön belül a közhangulat az elhelyezési körülmények kedvező változása folytán, valamint a köztisztviselői törvény hatására pozitívan alakult. A közigazgatási reform célkitűzései a megvalósulás stádiumában vannak. Javult a szakszerűség, hatékonyság az ügyintézés terén. Kialakulban van a köztisztviselői pályakép. Javult az ügyfél és ügyintézői viszony. Mindezen pozitív jelenségekre árnyat vet a következő néhány bizonytalansági tényező.

- Az ingatlan-nyilvántartás és a telekkönyv körül kialakult polémia kedvezőtlen hatásai az ügyintézői munkamorálra.

- A TAKARNET teljes körűvé tételének üteme indokolatlanul lassú. Közjegyzők és egyéb kedvezményezettek nem élnek a lehetőséggel. Így a napi munkateher nem csökken a technikai lehetőségek növekedésének arányában.

- A földhasználati nyilvántartást végzők nem látják munkájuk perspektíváját.

- Nyomasztók a földhivatali szervezet munkáját aláaknázó média-megnyilatkozások (lakásmaffia góca a földhivatal stb.).

- Hogy alakul 2004-től az osztatlan tulajdonközösség megszüntetése a részarány tulajdonosok esetén.

- A Nemzeti Földalap Szervezet földvásárlását az osztatlan tulajdonra is mielőbb ki kellene terjeszteni.

Bízom abban, és merem remélni, hogy a Vándorgyűlés szakmai programja számos kérdésre választ fog adni, és mindannyiunk számára hasznos lesz.

Kívánok a Vándorgyűlés résztvevőinek szakmai gyarapodást és kellemes időtöltést az Agrártudományi Centrum szép környezetében, valamint a hamarosan 650 éves Debrecen város történelmi emlékei között Petőfi sorait idézve:

„Hej Debrecen
Ha RÁD emlékezem
De sokat szenvedtem én Tebenned

Mind a mellett
Oly jól esik nekem
Ha Rád emlékezem.”

Az MFTTT társrendezőiként igyekeztünk mindent megtenni, hogy jólesően emlékezzenek valamennyien Debrecenre.

Köszönöm, hogy meghallgattak.

A webtérképezés környezete – lehetőségek és korlátok

Guszlev Antal doktorandusz, Eötvös Loránd Tudományegyetem,
Térképtudományi és Geoinformatikai Tanszék

A térképek online publikálása ma már alapvető igény. Az Internet és a digitális térképek házásságával, illetve azok örömteli fejlődése során kezd kialakulni egyfajta webkartográfiai kultúra, amelyben nemcsak a térinformatikára, hanem a térképészetre is éppoly nagy szerep hárul. Nem véletlen, hogy a Nemzetközi Térképészeti Társulás (ICA) 1999-ben „Térképek & Internet” nevű külön bizottságot hozott létre. Sajnos a térképészek jelentőségét e téren is sokan alábecsülik; cikkemben a webtérképezés (webmapping) térképészeti vonatkozásait szeretném bemutatni.

Úgy gondolom, lassan eljutunk odáig, hogy az információhiány már a múlté; ez sokáig komoly akadályát jelentette a webkartográfia elterjedésének. Ma a letölthető földrajzi vonatkozású adatok mennyisége folyamatosan nő, és ez az öröndetes tendencia igaz nemcsak világviszonylatban, hanem kis hazánkban is. Alapszintű számítógépes ismeretekkel mára már a legkülönbözőbb internetes térképekhez férhetünk hozzá egyszerűen és (a kapcsolattól is függően) gyorsan.

A webmapping

Az első internetes térképszolgáltatási próbálkozás a PARC Map Viewer (pubweb.parc.xerox.com) volt, amely 1993-ban üzemelte be első térképszerverét, ismeretlen vizeken evezve. E technológia kiváló kezdeményezésnek bizonyult, ezt az elmúlt évek is bizonyították. Azóta a modern térképészet egyik trendje lett az internetes térképészet. Az új környezet egészen új lehetősé-

geket és kihívásokat teremt a szakma számára. Két sajátos tényező van, amely megkülönbözteti az eddig használt médiumtól: a *hozzáférés* és a *naprakészség*. Rengeteg olyan szakterület és piaci szegmens létezik, ahol ezek a tényezők jól kiaknázhatóak: pl. meteorológia (www.met.hu), útinform. (www.pemak.kozut.hu), turizmus, ingatlanpiac stb. Nem szabad elfeledkeznünk a helyfüggő szolgáltatások (Location based services) elterjedéséről sem, ezek térképigénye sem elhanyagolható.

A webmapping és a térinformatika kiterjesztése az Internetre az utóbbi 4–5 évben indult látványos és dinamikus fejlődésnek. Sok cég helyezte e szakterületet fejlesztései homlokterébe, és egymástól többé-kevésbé függetlenül alakították ki

megoldásaikat. A térképek internetes publikálása sokféle hardver- és szoftverkörnyezetben történhet. De a megközelítési elvek között is óriási különbségek vannak, ezért nehéz egységes szempontok alapján rendszerezni a lehetőségeket. Talán a legnagyobb rendező erőnek éppen a *kliens oldali outputot* (végeredmét) nevezhetjük: a tér-